

*Research Article***NATIONAL GARDENS FROM THE PERSPECTIVE OF URBAN ECOLOGY: INTEGRATION WITH NATURE IN CITIES**Gül Şebnem Tural^{1,*} Canan Koç^{2,*} ¹ Dicle Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Sur, Diyarbakır, Türkiye² Dicle Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Sur, Diyarbakır, Türkiye

*Correspondence: sebnemtural@gmail.com

Received: 14 May 2025; Accepted: 16 June 2025; Published: 30 June 2025

ORCID ID¹: 0000-0002-1871-287X ORCID ID²: 0000-0003-0992-2290Citation: Tural, S. T.& Kac, C. (2025), Kent ekolojisi perspektifinden millet bahçeleri: şehirlerde doğayla bütünleşme. *ArtGRID*, 7(1), 156-172.**Abstract**

This paper aims to investigate the importance of urban ecology and national gardens in terms of ecological sustainability in cities. A conceptual framework was created with a literature review, and the Yenişehir Nation Garden and Bağlar Nation Garden in Diyarbakır were chosen as the study area using the purposeful sampling method. The research was based on the data obtained by on-site observation and photography method and analyzed according to ecological evaluation criteria. Within the scope of the research, the role and importance of national gardens in the integration of the urban ecosystem was emphasized, and their contributions to the protection of biodiversity, increasing green areas and ensuring ecological balance were examined. The evaluation criteria included preservation of landscape character, design in accordance with climatic and ecological data, water and energy efficient solutions, sustainable agriculture and the use of renewable energy sources. As a result, it has been observed that national gardens provide not only ecological but also economic and social benefits in cities; green space applications should be designed in accordance with sustainability principles in order to balance these criteria and increase mutual benefits. It is emphasized that the dissemination of these approaches will contribute to the improvement of urban ecology and the creation of more livable areas in cities.

Keywords: Ecological sustainability, biodiversity, green space, quality of life

*Araştırma Makalesi***KENT EKOLOJİSİ PERSPEKTİFİNDEN MİLLET BAHÇELERİ: ŞEHİRLERDE DOĞAYLA BÜTÜNLEŞME****Özet**

Bu çalışmada, kent ekolojisi ve millet bahçelerinin şehirlerdeki ekolojik sürdürülebilirlik açısından önemini araştırmak amaçlanmıştır. Literatür taraması ile kavramsal çerçeve oluşturulmuş, amaçlı örneklem yöntemiyle Diyarbakır ilinde yer alan Yenişehir Millet Bahçesi ve Bağlar Millet Bahçesi çalışma alanı olarak seçilmiştir. Araştırma, yerinde gözlem ve fotoğraflama yöntemi ile elde edilen verilerin ekolojik değerlendirme kriterlerine göre incelenmesi ile yürütülmüştür. Çalışma kapsamında millet bahçelerinin kent ekosistemine entegrasyonundaki rolü ve önemi vurgulanmış, biyolojik çeşitliliğin korunması, yeşil alanların artırılması ve ekolojik dengenin sağlanmasındaki katkıları incelenmiştir. Değerlendirme kriterleri arasında peyzaj karakterinin korunması, iklimsel ve ekolojik verilere uygun tasarım, su ve enerji verimliliği sağlayan çözümler ile sürdürülebilir tarım ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı yer almıştır. Sonuç olarak, millet bahçelerinin kentlerde sadece ekolojik değil, aynı zamanda ekonomik ve sosyal faydalar sağladığı; bu kriterlerin birbiriyle bir denge kurması ve karşılıklı faydanın artırılması için yeşil alan uygulamalarının sürdürülebilirlik ilkelerine uygun şekilde tasarlanması gerektiği görülmüştür. Bu yaklaşımların yaygınlaştırılması ile kent ekolojisinin iyileştirilmesine ve şehirlerde daha yaşanabilir alanların oluşturulmasına katkı sağlanacağı vurgulanmıştır.

Anahtar kelimeler: Ekolojik sürdürülebilirlik, biyolojik çeşitlilik, yeşil alan, yaşam kalitesi

1. GİRİŞ

Kentler karmaşık sosyo-kültürel yapıya sahip olan birbirinden ayrı toplulukların bir arada yaşadığı ve etkileşime girdiği yerleşim yerleridir. Genellikle sanayi, ticaret ve hizmet gibi sektörlerde çalışan insanların yaşadığı kentlerde farklı yaşam tarzlarının bulunduğu görülmektedir. Karmaşık etkileşimler yalnızca insanlarla sınırlı kalmamaktadır. Kentler doğayla iç içe bir ekosisteme sahiptir. Kent merkezlerinin doğal çevreyle uyum içinde olması yeşil alanlar, su kaynakları ve biyoçeşitlilik için önem taşımaktadır.

Hızla artan nüfus ve endüstrileşmeyle kentler sürekli büyüme halindedir. Bu sürecin doğru yönetilmemesi sebebiyle şehirlerdeki ekosistem dengesinin bozulma riski bulunmaktadır. Bu nedenle, kentlerin doğayla uyumlu olmasının sağlanması, ekolojik sürdürülebilirlik adına yeni yaklaşımların geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, mekânsal bir bütünlük sağlanmasının (TMMOB Peyzaj Mimarları Odası, 2018) yanı sıra kent içindeki açık ve yeşil alanların ulaşılabilirliği ve dengeli dağılımı kritik bir rol oynamaktadır. Şehirlerin estetik değerine katkı sağlayan yeşil alanların ekolojik ve sürdürülebilir olması, kentlerin yaşam kalitesini yükseltmeye yardımcı olur. Dolayısıyla, millet bahçeleri gibi projelerin sadece ekolojik değil, aynı zamanda sosyal ve ekonomik faydalar da sağladığı görülmektedir (Özşahin vd., 2019).

Türkiye’de millet bahçeleri, doğayla insan ilişkisini artırmak için oluşturulmuştur. İnsanların boş vakitlerini değerlendirebileceği sosyalleşme alanları sağlayarak yaşamda daha aktif olmaları hedeflenmiştir. Millet bahçesi kavramı ÇŞB (2020) tarafından “Halkı doğa ile

buluşturan, rekreasyon, aktif yaşam ve sosyalleşme gereksinimlerini karşılayan, gerektiğinde afet toplanma alanları olarak da kullanılabilen, içinde yer aldığı kentlerin simgesel yeşil alanları” olarak tanımlanmıştır. Günümüzde yeniden gündem olan millet bahçesi kavramının geçmişi Osmanlı Dönemine dayanmaktadır. Lale Devri (1718-1730) ile başlayan kamusal açık alan kullanımı giderek artmıştır. Osmanlı Döneminde köklü değişiklikler yapılırken kentsel yeşil alanlar da bu durumdan etkilenmiştir. Lale Devri’nde sarayların bahçeleri, memur konutlarının bahçeleri ve özel bahçelerin haricinde doğal yeşil alanlar halkın kullanımına açılmıştır (Çelik, 2018). Sultan Abdülaziz Döneminde “Millet Bahçesi” adı verilen yeşil alanların ilk örneği Taksim Millet Bahçesi’dir. Daha sonra onu Üsküdar Sarıkaya Millet Bahçesi, Sultanahmet Millet Bahçesi ve Tepebaşı Millet Bahçesi takip etmiştir. Abdülmecid Döneminde millet bahçelerinin sayısı artmış Adana, Ankara, Bursa, Edirne, Erzurum, Kars, Sinop, Sivas gibi Anadolu kentlerine de yayılmıştır (Zeybek ve Yıldırım, 2022).

Cumhuriyet dönemindeki ilk millet bahçesi örneği Ankara’daki Ulus Millet Bahçesidir. Cumhuriyet sonrası uygulamalar devam etse de isim olarak “Millet Bahçesi” kavramının kullanımı son yıllara kadar azalmış durumdaydı. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı yayınladığı Millet Bahçeleri Rehberi ile bu uygulama canlandırılmış ve kent planlamasına dahil edilmiştir (ÇŞB, 2020). Osmanlı Devleti’nin Tanzimat Dönemi (19.yy) projelerine dayanan Millet Bahçesi kavramı, 2019 yılından itibaren acele kamulaştırma kararlarına yönelik yasal düzenlemelerde yer almış ve kentsel dönüşüm süreçlerini etkileyerek yeniden gündemde öne çıkmıştır.

Millet bahçeleri, tarihi, doğal ve kültürel zenginlikleri koruyarak, sosyokültürel yapıyı yansıtan ve ülkenin geleceği için önemli faydalar sağlayan alanlar olarak nitelendirilmiştir (Sağlık vd., 2019). Millet Bahçeleri, Fransa’da halkın kullanımında olan parklardan ilham alınarak oluşturulan ve günümüz modern yaklaşımıyla yeniden şekillendirilen batılılaşma anlayışının bir yansıması olarak görülmektedir (Altıntaş ve Serdaroğlu Sağ, 2022). Günümüzde birçok örneği bulunan millet bahçesi uygulamaları kentlerin mevcut durumuna göre şekillenmiştir. Örneğin Adana, Antalya, Batman, Eskişehir, Gaziantep, Giresun, Hatay, Malatya, Mersin, Muş, Sakarya, Samsun, Sivas ve Trabzon gibi kentlerde kullanılmayan eski stadyum alanları millet bahçesine dönüştürülerek kentlilerin kullanımına kazandırılmıştır. Kentleşmenin hızla devam ettiği kentlerde gelişme alanlarına uygun olarak imar planlarında yer verilmiş, yeni alanlarda da inşa edilmiştir.

Tüm bu geçmiş ve güncel gelişmeler ışığında, millet bahçelerinin kentlerdeki ekolojik ve sosyo-kültürel işlevlerini daha iyi anlamak, kent ekolojisi bağlamında sağladığı katkıları incelemek büyük bir önem taşımaktadır. Bu bağlamda çalışmanın amacı, günümüzde sayılarının hızla arttığı millet bahçelerinin, kentlerde doğal yaşam alanlarının korunması ve ekosistemlerin iyileştirilmesindeki rolünü incelemektir. Millet bahçelerinin, kent ekosisteminin sürdürülebilirliği için önemli bir etki oluşturacağı, biyolojik çeşitliliğin korunması, şehir yaşamının monotonluğunun azaltılması, yaşam kalitesinin artırılması ve kentlilerin yeşil alan ihtiyaçlarının karşılanması gibi faktörlerdeki katkıları göz önünde bulundurulmuştur. Bu doğrultuda, çalışmada Diyarbakır örneği üzerinden millet bahçelerinin kent ekolojisine entegrasyonunun önemi vurgulanmaktadır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kent ekolojisi kavramının kuramsal altyapısı 20. yüzyıl başlarında Chicago Okulu’nda sosyolog grubuyla insan ekolojisinin bir uzantısı olarak geliştirilen Kentsel Ekolojik Kuram’a

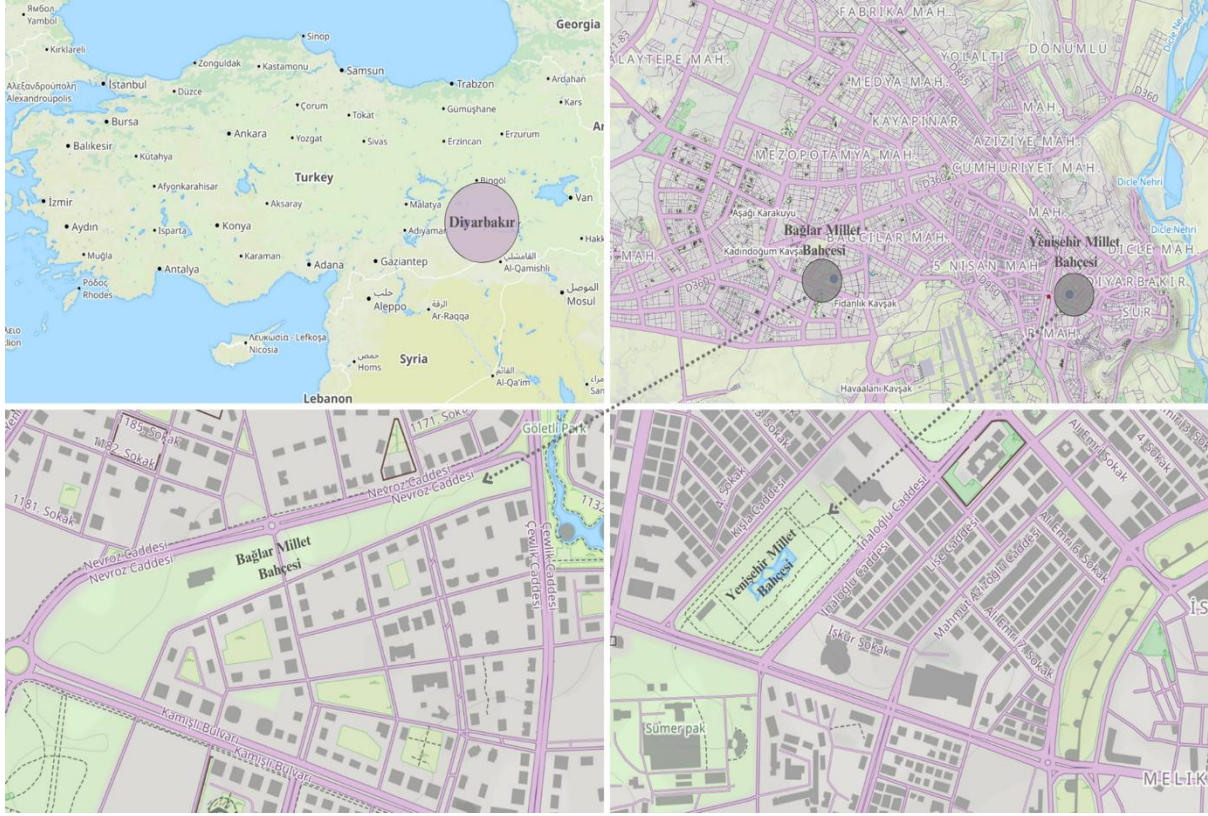
dayanmaktadır. Bu kuram, sosyal bilimler temelli bir yaklaşımla ortaya çıkmışken zamanla sınırlılıkları değişmiştir (Küçükali, 2021). Kent ekolojisi, doğal ve yapay çevrelerin etkileşimini inceleyen, disiplinlerarası bir araştırma alanı olarak kent planlama, ekoloji, biyoloji ve coğrafi bilimler kesişiminde gelişmiştir (Pickett vd., 2001). Park vd., (1925) kent ekolojisini “insanlar ve kentsel çevreleri arasındaki ilişkinin incelenmesi” olarak tanımlamıştır. Sonraki yıllarda Berry ve Kasrada (1977), çağdaş kent ekolojisi yaklaşımını geliştirmiştir. Bu yaklaşımda kentsel sosyoloji, kentsel coğrafya, sosyal ekoloji, insan ekolojisi ile şehir ve bölge planlama gibi birçok bilim alanı birlikte ele alınmıştır.

Kentsel ekolojinin çeşitli tanımları mevcut olmakla birlikte, genellikle “organizmaların, inşa edilmiş yapıların ve insanların yoğunlaştığı fiziksel çevrenin etkileşimini” (Forman, 2014) içeren bilimsel yaklaşımlar olarak bilinmektedir. Kentleşmenin etkisiyle kentsel ekoloji kavramını ele alan çalışmalar giderek yaygınlaşmaktadır. Günümüzde, biyolojik çeşitliliğin kaybı, iklim değişikliği ve toplumsal eşitsizlik gibi küresel zorluklar ülkemizdeki kentlerin de temel sorunlarını oluşturmaktadır.

Kentler, mikro iklim, bitki örtüsü, hava kirliliği ve yeşil alanlara erişim, kültürel ve ekonomik yapı gibi belirgin özelliklerle karakterize edilen heterojen sosyo-ekolojik sistemlerdir (Casanelles-Abella ve Egerer, 2025). Kentleşmenin dönüştürücü özelliği nedeniyle, kentsel alanlardaki biyolojik çeşitliliğin artırılması amacıyla sosyal ve ekolojik bütünleşmenin gerekliliği üzerinde durulmaktadır (Haase vd., 2017). Bu nedenle, insanların doğayla bir arada yaşamasının teşvik edilmesi için gereken stratejilerin belirlenerek kentsel yaşam kalitesi ve biyolojik çeşitliliğin artırılması (Awoyemi ve Ib’anez-’Alamo, 2023) yoğun kent dokularında büyük öneme sahiptir.

Yaklaşık 90 yıllık bir gelişimin ardından, kent ekolojisi fen ve sosyal bilimleri bir araya getiren gerçek anlamda disiplinlerarası bir alan haline gelmiştir (Wu, 2014). Son dönemdeki araştırmaların en dikkat çeken yönü, insan refahı ile kentsel ekosistem hizmetleri arasındaki ilişkiye odaklanan yeni bir sürdürülebilirlik anlayışının gelişmesidir. Çelikyay ve Aytekin (2016)’e göre, arazi kullanımına ilişkin yer seçimi kararlarında, sürdürülebilirlik temelli kent ekolojisi perspektifi benimsenmeli ve planlama süreci iki temel aşamada ele alınmalıdır. İlk aşama, mevcut kullanım biçimlerinin çevresel etkilerinin stratejik olarak değerlendirilmesini kapsamaktadır. İkinci aşama ise doğal kaynak analizlerinin ve mevcut arazi kullanımının uygunluğunun karşılaştırılmasına dayanmaktadır. Bu noktada, kent ekolojisi perspektifinin mekana yansıyan örneklerinden biri olan millet bahçeleri, hem ekoloji hem de kullanıcı refahı açısından değerlendirilmesi gereken önemli kentsel yeşil alanlardır.

Ulusal literatürde millet bahçesini konu alan çalışmaların son yıllarda yaygınlaştığı görülmüştür. Çelik (2018), çalışmasında millet bahçelerinin Geç Osmanlı döneminde yaşadığı değişim üzerinde durmuş, Konya Millet Bahçesi örneği üzerinden değerlendirmeler yapmıştır. Sağlık vd., (2019) yaptığı çalışmada Kahramanmaraş örneği üzerinden millet bahçelerinin gelişim ve değişim aşamaları ile bu kavramın toplumsal yansımalarını değerlendirmiştir. Zülkadiroğlu, (2022) de Kahramanmaraş Millet Bahçesini kullanıcı odaklı bir bakış açısıyla inceleyerek alanın kente katkısını irdelemiştir. Altıntaş ve Serdaroğlu Sağ (2022) işlevini kaybetmiş stadyum alanlarının yeniden kullanılıp millet bahçelerine dönüştürülmesiyle halkın kullanımına kazandırılması konusu üzerinde incelemeler yapmıştır. Konuyla ilgili Diyarbakır kenti özelinde yapılan çalışmalara bakıldığında Biçen (2023)’ün kentteki Bağlar Millet Bahçesini engelli erişilebilirliği açısından ele aldığı görülmüştür. Literatürde kent ekolojisi bağlamında Diyarbakır’daki millet bahçelerinin incelenmemiş olması alan seçiminde etkili olmuştur.

Şekil 2. Çalışma alanı (MapHub sitesinde yazar tarafından oluşturulmuştur)

Çalışmada öncelikle kent ekolojisi ve millet bahçeleri ile ilgili literatür taraması yapılmıştır. Kavramsal çerçeve oluşturulduktan sonra amaçlı örnekleme yöntemiyle çalışma alanı belirlenmiştir. Amaçlı (yargısal) örnekleme, evren içerisindeki birimlerin araştırmanın amacına en uygun şekilde seçildiği yöntem olup, örneklem seçimi araştırmacının önceki deneyimlerine, değer yargılarına ve araştırmanın hedeflerine dayanarak yapılmaktadır (Tez Yardım Platformu, 2025). Bu kapsamda, millet bahçelerinin ekolojik kriterlere uygunluğunu ortaya koymak amaçlı iki örneklem alanı seçilmiş, mevcut durumları değerlendirilerek, öneriler sunulmuştur. Araştırmada, yerinde gözlem ve fotoğraflama tekniğiyle çalışma alanlarına ilişkin veriler toplanmıştır. Alan çalışmasından elde edilen veriler Aklanoğlu, (2009); Seçkin vd., (2011); Korkut vd., (2017)'nin geliştirdiği ekolojik değerlendirme kriterlerine göre irdelenmiştir.

Kentsel mekanlar özellikle son yıllarda yaşanan göçlerden sonra konut ihtiyacının artması, ticaret ve ulaşım faaliyetlerinin çoğalması sebebiyle ekolojik dengenin bozulduğu alanlar haline gelmiştir. Bu alanlarda giderek azalan ormanlar ve yeşil alanlar çevresel sorunların artmasına neden olmuştur (Korkut vd., 2017). Kentlerin günümüzdeki durumuna bakıldığında ekolojik temeli olmayan kentleşme yaklaşımının sonuçları görülmektedir. Bu noktada kentsel gelişmenin ekolojik temele dayandırılması, tasarımlarda ekolojik yaklaşımların öne çıkması gerektiği görülmüştür. Kentin önemli bir parçası olan peyzaj alanlarında ekolojik tasarım yaklaşımları incelendiğinde konuya ilişkin temel ilkeler Çizelge 1'de gösterilmiştir.

Çizelge 1. Ekolojik tasarımda temel ilkeler ve tanımları (Aklanoğlu, 2009; Seçkin vd., 2011, Korkut vd., 2017'den düzenlenmiştir.)

KRİTERLER	TANIMLAR
Mevcut peyzaj karakterinin korunması	Var olan doğal ve kültürel peyzaj unsurlarının korunması ve tasarıma entegre edilmesi peyzajın doğal güzelliklerinin ve ekolojik değerlerinin sürdürülebilir şekilde muhafaza edilmesini sağlamaktadır. Rekreasyon alanlarında ekolojik tasarım kent yaşamında kaliteyi artırıp daha yaşanılabilir alanlar oluşmasına katkı sunmaktadır.
Ekolojik koşullara ve iklimsel verilere uygun tasarım	İnsanlar geçmişten günümüze daha konforlu ve sağlıklı yaşam alanları oluşturmuşlardır. Kentsel tasarımda iklime uygun yaklaşımların peyzajla yakından ilişkili olduğu görülmüştür. İklimle uygun peyzaj tasarımında sıcaklık, rüzgâr yönü, güneşlenme gibi parametreler öne çıkmıştır. Bu parametreleri yönlendirerek (örneğin rüzgâr ve güneş enerjisine çevirerek) kullanmanın ekolojik fayda sağlayacağı belirlenmiştir.
Tasarımda yerel kaynakların kullanımı	Yerel malzeme ve kaynakların kullanılması hem ekonomik hem de çevresel sürdürülebilirliği destekler. Yerel kaynakların kullanımıyla taşıma maliyetleri ve karbon ayak izi azalır. Peyzaj tasarımında yerel malzeme kullanımı ile iklim tipiyle uyumlu, devamlılık sorunu olmayan, düşük maliyetli malzemeler kullanılarak ekolojik bir yaklaşım geliştirilebilir.
Su etkin peyzaj tasarımı	Su kaynaklarının etkin kullanımı ve korunmasını hedefleyen tasarım stratejilerinin uygulanması gerekmektedir. Su etkin peyzaj tasarımı yağmur suyu hasadı, su geçirmez yüzeylerin azaltılması ve yerel bitkilerin kullanımı gibi yöntemleri içermektedir. Yeşil alanlarda su tüketiminin kontrol altına alınması için yeni peyzaj düzenlemelerinin önemi su etkin peyzaj tasarımında öne çıkmaktadır. Sulama sistemleri, kurakçıl bitki kullanımı, su gereksinimi çok olan çim alanların minimum kullanımı gibi kriterlerin yanı sıra su öğelerinin akılcı kullanımından söz edilmektedir.
Enerji etkin peyzaj tasarımı	Enerji etkin peyzaj tasarımı ile mekanların olumsuz koşullardan etkilenme oranını azaltarak ekolojik bir yaklaşım oluşmasını sağlar. Özellikle yapılar ve çevresindeki yeşil alanların ilişkisi ile ilgili olan bu özellik sıcaklık ve güneşlenme, yağış ve rüzgâr gibi çevresel faktörlerin etkisini tasarımda fayda sağlayacak şekilde kullanmayı amaçlamaktadır. Örneğin bir yapının etrafında kışın yaprak döken yazın ise açan bir ağacın kullanılmasıyla güneş ve ısı kontrolü sağlanmış olacaktır. Enerji tüketimini minimize eden ve yenilenebilir enerji kaynaklarını entegre eden peyzaj tasarımları teşvik edilmesi ile bu kriter öne çıkmaktadır.
Sürdürülebilir tarım	Doğal ekosistemlerin korunup geliştirilmesine dayalı bir yaklaşım olan sürdürülebilir tarım ile çevre dostu, atıkların yeniden kullanıldığı, dengeli ve üretken bir ürün yetiştirme sistemi geliştirilmiştir. Tarımsal faaliyetlerin çevreye zarar vermeden yürütülmesini sağlayan yöntemlerin benimsenmesi ekoloji açısından önemlidir. Bu ekolojik tasarım kriteri ile permakültür ve agroekoloji gibi sürdürülebilir tarım yöntemleri desteklenmesi öne çıkmaktadır.
Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı	Fosil yakıtlara bağımlılığı azaltmak ve çevre dostu enerji üretimini desteklemek amacıyla yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı teşvik edilmelidir. Özellikle kent mobilyalarında güneş, rüzgâr ya da hareket enerjisinden yararlanma giderek yaygınlaşmaktadır.
Yeşil çatı ve yeşil duvar uygulamaları	Binaların çatı ve duvarlarında bitki kullanarak, şehirlerdeki yeşil alan miktarını artırmak ve bina yalıtımını iyileştirmek mümkündür. Bu uygulamalar hem enerji tasarrufunu sağlar hem de kentin hava kalitesinin artmasında etkili olur. Uygulama, kentleşme sürecinde kaybolan yeşil alanların çatı ve duvar uygulamalarıyla yeniden ekosisteme kazandırılmasına dayanmaktadır.
Alternatif yeşil alanların oluşturulması	Geleneksel park ve bahçeler dışında, kentsel alanlarda çeşitli alternatif yeşil alanların oluşturulması teşvik edilmelidir. Alternatif yeşil alanların oluşturulması kent içinde aktif olarak kullanılmayan alanların değerlendirilerek yeşil alan işleviyle yeniden kullanıma kazandırılmasına dayalıdır. Kentte atıl alanlar azaltılıp yeşil alanlar artırılarak ekolojik fayda elde edilmesi amaçlanmaktadır.

Çizelge 1’de belirtilen ekolojik tasarım kriterleri, kentsel peyzaj tasarımında uygulanabilirliği gösteren temel ilkeleri içermektedir. Bu kriterler, çevresel sürdürülebilirlik ve doğal kaynakların korunmasına yönelik tasarım yaklaşımlarını güçlendirmek amacıyla çalışmanın merkezine alınmıştır. Burada belirtilen ekolojik tasarım kriterleri Yenişehir ve Bağlar Millet Bahçesi örneklerinde incelenmiş, mevcut durum değerlendirilerek tablo haline getirilmiştir.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Çalışma kapsamında Yenişehir ve bağlar Millet Bahçesi ayrı başlıklar altında ele alınmış ve bu alanların ekolojik tasarım yaklaşımına uygunluğunu değerlendirmek için kullanılan ölçütler; mevcut peyzaj karakterinin korunması, ekolojik koşullara ve iklimsel verilere uygun tasarım, tasarımda yerel kaynakların kullanımı, su etkin peyzaj tasarımı, enerji etkin peyzaj tasarımı, sürdürülebilir tarım, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı, yeşil çatı ve yeşil duvar uygulamaları, alternatif yeşil alanların oluşturulması olarak belirlenmiştir.

4.1. Yenişehir Millet Bahçesi

Diyarbakır kentleşme tarihine bakıldığında birinci gelişim bölgesinde bulunan Sur dışına çıkılan ilk alanlardan biri olan Yenişehir’de stadın yıkılmasıyla elde edilen alan millet bahçesi olarak değerlendirilmiştir. Yıkılan Atatürk stadyumunun yerine yapılan millet bahçesi batıda İstasyon Caddesi, kuzeyde Kışla Caddesi, güneyde İnaloğlu Caddesi ve doğuda Cahit Sıtkı Tarancı Kültür Merkezi ile çevrelenmiştir. Bu alanın millet bahçesi olarak kullanımıyla çevresindeki yoğun konut dokusu bölünerek bir kentsel boşluğun ortaya çıkması sağlanmıştır. 2020 yılında ihalesi yapılan 55.000 m²’lik Yenişehir Millet Bahçesi’nde millet kıraathanesi, oyun ve eğlence alanları, yansıtma ve oyun havuzu, ahşap köprü ve iskeleler, teras ve çardaklar, basketbol ve voleybol sahaları, bisiklet ve koşu parkuru, yaya yolları, aktif çim alanlar, seyir basamakları, çok amaçlı etkinlik alanları ve zemin altı otoparka yer verilmiştir.

Mevcut peyzaj karakterinin korunması: Stadyum olarak kullanıldığı dönemde etkin peyzaj alanları bulunmaz iken Yenişehir Millet Bahçesi’ne dönüştürülmesiyle yeni düzenlemeler yapılarak peyzaj karakteri geliştirilmiş, kent içinde sosyo-ekonomik ve ekolojik avantajların sağlandığı mekanlara yer verilmiştir. Bitkilendirmeye önem verilen alanda, yakın çevresinde bulunan açık ve yeşil alanlarla uyumlu doğal peyzaj unsurları kullanılmıştır (Şekil 3).

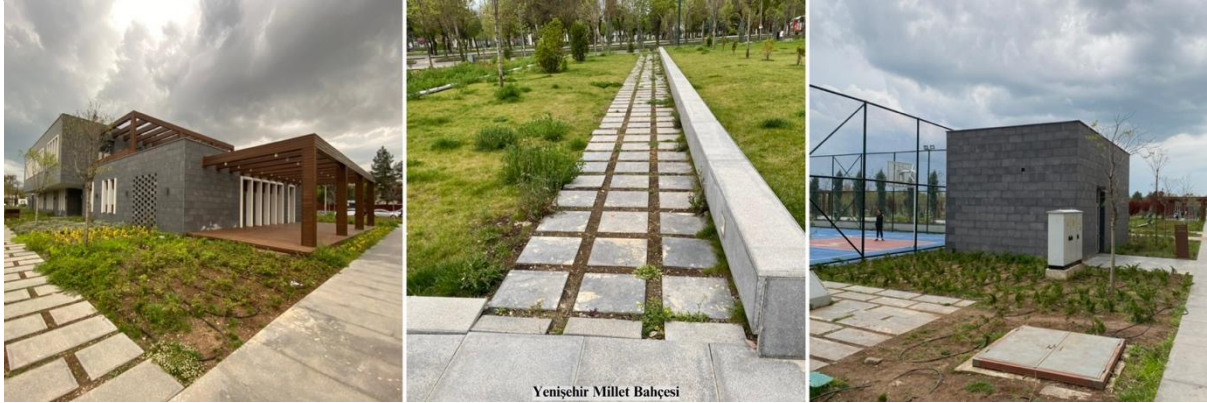
Şekil 3. Yenişehir Millet Bahçesinin mevcut peyzaj karakterleri

Ekolojik koşullara ve iklimsel verilere uygun tasarım: Bitkilendirme ve kent mobilyaları açısından tasarım değerlendirilmiştir. Kentin sıcak kuru iklim bölgesinde bulunması sebebiyle kent mobilyalarında değişen hava koşullarına uyumlu esnek yaklaşımlar olması beklenmekte ve korunaklı üstü kapalı oturma alanlarının bulunması önemli olmaktadır. Yenişehir Millet Bahçesi’nde yarı açık üst örtü elemanlarına sahip oturma alanları bulunmaktadır. Alanda yayılcı ardıç, alev ağacı, servi, zeytin, akça ağaç, söğüt, alev çalısı, süs eriği, lavanta ve mazi gibi bitkiler kullanılmış olup, kent iklimi ile uyumludur (Şekil 4).

Şekil 4. Yenişehir Millet Bahçesi ekolojik koşullara ve iklimsel verilere uygun tasarım örnekleri

Tasarımda yerel kaynakların kullanımı: Yenişehir Millet Bahçesi'nde kullanılan oturma elemanlarında genellikle ahşap malzeme tercih edilmiş olup, alandaki zemin döşemesinde ve bahçenin içindeki yapıların dış cephe kaplamasında kente özgü yerel bir malzeme olan bazalt plak taşlar kullanılmıştır (Şekil 5).

Şekil 5. Yenişehir Millet Bahçesinde yerel malzeme kullanılan zemin döşemesi ve yapı cepheleri

Su etkin peyzaj tasarımı: Sıcak ve kuru iklime sahip kentte su öğeleri ile serinletici ortama ihtiyaç duyulmaktadır. Yenişehir Millet Bahçesi'nde doğal su öğeleri bulunmamakta olup, ahşap köprü ve iskeleler ile çevrelenmiş yapay bir havuz ile çeşme yer almaktadır. Yağmur suyu hasadı yaygınlaşmamış olup, bitkilerin canlı kalabilmesi amacıyla sulama sistemleri bulunmaktadır. Yürüyüş yollarında belli akslarda su geçirimsiz yüzeyler yer almaktadır. Dolayısıyla, su etkin peyzaj tasarımı tam anlamıyla sağlanamamaktadır (Şekil 6).

Şekil 6. Yenişehir Millet Bahçesi su öğeleri ve sulama sistemi

Enerji etkin peyzaj tasarımı: Yenişehir Millet Bahçesi'nde enerji etkin peyzaj tasarımına yönelik belirgin bir uygulamaya rastlanmamıştır. Alan içindeki mevcut yapılarda iklimsel faktörler açısından fayda sağlayacak şekilde yapı-bitki ilişkisi tam olarak kurulamamıştır.

Sürdürülebilir tarım: Yenişehir Millet Bahçesi tasarlanırken, hobi bahçeleri gibi sürdürülebilir tarımı destekleyen, aromatik bitkilerin yetiştirilebileceği alan düşünülmüş ancak uygulanmamıştır.

Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı: Yenişehir Millet Bahçesi'nde yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımına yönelik herhangi bir uygulamaya görülmemiştir. Bu durum sürdürülebilir enerji kullanımını destekleyen tasarım kararlarının henüz alanda kullanılmadığını ortaya koymaktadır.

Yeşil çatı ve yeşil duvar uygulamaları: Yenişehir Millet Bahçesi'nde yeşil çatı ve yeşil duvar uygulaması bulunmamaktadır.

Alternatif yeşil alanların oluşturulması: Atatürk Stadyumunun yıkılması sonrasında âtıl kalan alan Yenişehir Millet Bahçesi olarak işlevlendirilerek alternatif bir yeşil alan haline gelmiş (Şekil 7), aktif yeşil alan kullanımı artmıştır.

Şekil 7. Yenişehir Millet Bahçesi yeşil alan kullanımı öncesi (solda) ve sonrası (sağda)

4.2. Bağlar Millet Bahçesi

Diyarbakır'ın önemli gelişim akslarından biri olan Bağlar ilçesinin Bağcılar Mahallesi, mevcut mahalle dokusundan farklı olarak daha düzenli ve planlı bir yapılaşma süreci geçirmektedir. Bu sürece paralel olarak açık ve yeşil alan ihtiyacını karşılamaya yönelik bazı düzenlemeler yapılmıştır. Bunlar arasında öne çıkan uygulamalardan biri 2020 yılında ihalesi yapılan, 2022 yılında yapımı tamamlanan yaklaşık 61.432 m² büyüklüğündeki Bağlar Millet Bahçesi'dir. Batıda Kamışlı Bulvarı, kuzeyde Yenihal 1. Cadde ve doğuda Çevik Caddesi ile çevrelenen bu alan, bölgedeki yoğun konut dokusu arasında kamusal bir yeşil alan oluşturmuştur. Proje kapsamında 1.040 m² büyüklüğünde bir millet kiraathanesi ve 72 m²'lik bir mescit inşa edilmiştir (Biçen, 2023). Ayrıca çocuk oyun alanları, spor sahaları, aletli egzersiz alanları, 1.000 metrelik bisiklet yolu, buna paralel yürüyüş parkuru ve toplamda 2.200 metre uzunluğunda yaya yolu düzenlenmiştir. Alanda çeşitli bitki türleri, piknik üniteleri, oturma-dinlenme alanları, kaykay pisti ve su öğeleri yer almaktadır.

Mevcut Peyzaj Karakterinin Korunması: Bağlar Millet Bahçesi'nin yer aldığı alanın, düzenleme öncesinde uzun süre işlevsiz kaldığı ve boş alan olduğu bilinmektedir. Millet bahçesi olarak işlevlendirilmesiyle bu alanın kentle ilişkisi yeniden kurulmuş, ekolojik, sosyal ve fiziksel açıdan kente değer katan kamusal yeşil alana dönüştürülmüştür (Şekil 8).

Şekil 8. Bağlar Millet Bahçesinin mevcut peyzaj karakterleri

Ekolojik koşullara ve iklimsel verilere uygun tasarım: Bağlar Millet Bahçesi'nde yarı açık üst örtü elemanlarına sahip oturma alanları bulunmaktadır. Alanda çınar, zeytin, süs eriği, top akasya, top selvi, lavanta, mazı, berberis ve taflan gibi bitki türleri yer almaktadır. Ayrıca bazı alanlarda elma gibi meyve ağaçları da görülmektedir (Şekil 9).

Şekil 9. Bağlar Millet Bahçesinin ekolojik koşullara ve iklimsel verilere uygun tasarım örnekleri

Tasarımda yerel kaynakların kullanımı: Bağlar Millet Bahçesi'nde yer alan oturma elemanlarında beton ve ahşap malzemenin yer yer birlikte kullanıldığı gözlemlenmiştir. Alandaki zemin döşemelerinde, mescit, millet kıraathanesi ve lavabo birimlerinin cephe kaplamalarında kente özgü bir malzeme olan bazalt taş kullanılmıştır (Şekil 10).

Şekil 10. Bağlar Millet Bahçesinde yerel malzeme kullanılan zemin döşemesi ve yapı cepheleri

Su etkin peyzaj tasarımı: Bağlar Millet Bahçesi'nde doğal su öğeleri kullanılmamış, bunun yerine alanın belli noktalarına yerleştirilmiş iki adet yansıma havuzu kullanılmıştır. Ancak bu havuzların işlevsiz durumda olduğu ve su içermediği görülmüştür. Parkın çeşitli bölgelerinde çeşmeler yer almaktadır. Sulama sistemine dair görünür bir altyapıya rastlanmamıştır. Yürüyüş yollarının büyük kısmında su geçirimsiz zemin kaplamaları tercih edilmiştir (Şekil 11).

Şekil 11. Bağlar Millet Bahçesi su öğeleri ve sulama sistemi

Enerji etkin peyzaj tasarımı: Bağlar Millet Bahçesi'nde enerji verimliliğine yönelik tasarım yaklaşımı bulunmamaktadır. Yapılar ile bitkiler arasında ise iklimsel konforu destekleyecek gölgeleme, yönlenme ya da rüzgâr kontrolü gibi pasif tasarım ilkelerine dayalı bir kurgu oluşturulmamıştır.

Sürdürülebilir tarım: Bağlar Millet Bahçesi'nde sürdürülebilir tarımı doğrudan destekleyen özel olarak tanımlanmış üretim alanlarına veya hobi bahçelerine rastlanmamıştır. Ancak peyzaj içinde farklı bölgelere serpiştirilmiş birkaç meyve ağacının bulunduğu gözlemlenmiştir.

Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı: Bağlar Millet Bahçesi'nde yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı yönelik bir tasarım yaklaşımının uygulanmadığı görülmüştür.

Yeşil çatı ve yeşil duvar uygulamaları: Bağlar Millet Bahçesi'nde yeşil çatı ve yeşil duvar uygulaması bulunmamaktadır.

Alternatif yeşil alanların oluşturulması: Bağlar Millet Bahçesi, uzun süre boş ve işlevsiz kalan bir alanın değerlendirilmesiyle alternatif bir yeşil alan olarak düzenlenmiştir. Böylece bölgede aktif yeşil alan kullanımı artırılmıştır (Şekil 12).

Şekil 12. Bağlar Millet Bahçesi yeşil alan kullanımı öncesi (solda) ve sonrası (sağda)

Yenişehir ve Bağlar Millet Bahçeleri, Diyarbakır kent dokusu içerisinde geliştirilen iki büyük ölçekli yeşil alan örneğidir. Her iki park da uzun süre işlevsiz kalan alanların yeniden düzenlenmesiyle kente kazandırılmıştır. Bu noktada alternatif yeşil alan oluşturulmasına katkı sağlamışlardır. Her iki alanın yeni olması sebebiyle bitki boyları ve genişlikleri gölge verecek nitelikte değildir. İki alanda da rekreasyon alanlarına yer verilmesi yaşam kalitesini olumlu

yönde etkilemiştir. Ancak sürdürülebilir peyzaj, iklim uyumu ve enerji etkinliği gibi konularda uygulama eksiklikleri görülmüştür.

Ekolojik değerlendirme kriterlerine göre Yenişehir Millet Bahçesi ve Bağlar Millet Bahçesi'nin tasarımında “mevcut peyzaj karakterinin korunması”, “ekolojik koşullara ve iklimsel verilere uygun tasarım”, “su etkin peyzaj tasarımı”, kriterlerinin kısmen mevcut olduğu, “tasarımda yerel kaynakların kullanımı” ve “alternatif yeşil alanların oluşturulması” kriterlerinin mevcut olduğu, “enerji etkin peyzaj tasarımı”, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı”, “sürdürülebilir tarım” ile “yeşil çatı ve yeşil duvar uygulamaları” kriterlerinin mevcut olmadığı görülmüştür. (Çizelge 2).

Çizelge 2. Yenişehir ve Bağlar millet bahçelerinde ekolojik değerlendirme kriterlerinin karşılaştırılması

Kriter	YENİŞEHİR MİLLET BAHÇESİ	BAĞLAR MİLLET BAHÇESİ
Mevcut peyzaj karakterinin korunması	Geliştirilmiş/Kısmen Mevcut	Geliştirilmiş/Kısmen Mevcut
Ekolojik koşullara ve iklimsel verilere uygun tasarım	Kısmen Mevcut	Kısmen Mevcut
Tasarımda yerel kaynakların kullanımı	Mevcut	Mevcut
Su etkin peyzaj tasarımı	Kısmen Mevcut	Kısmen Mevcut
Enerji etkin peyzaj tasarımı	Mevcut değil	Mevcut değil
Sürdürülebilir tarım	Mevcut değil	Mevcut değil
Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı	Mevcut değil	Mevcut değil
Yeşil çatı ve yeşil duvar uygulamaları	Mevcut Değil	Mevcut değil
Alternatif yeşil alanların oluşturulması	Mevcut	Mevcut

Ekolojik açıdan büyük öneme sahip millet bahçelerinde rekreasyon alanlarının oluşturulmasıyla yalnızca estetik ve sosyal fayda sağlanmakla kalmaz, aynı zamanda ekosistem hizmetlerinin güçlendirilmesine de katkı sağlanır. Bu açıdan, Yenişehir Millet Bahçesi ve Bağlar Millet Bahçesi ekolojik değerlendirme kriterlerinin çoğunu kısmen karşılamakta ve kullanıcı açısından birçok fayda sağlamaktadır

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kentleşmede sağlıklı ve sürdürülebilir sonuçlar elde edilebilmesi için halihazırda kentin küçük bir kısmını oluşturan yeşil alan uygulamalarının ekolojik kriterlere uygunluğuna dikkat edilmelidir. Bu kapsamda Diyarbakır örneğinde incelenen millet bahçeleri özelinde Çizelge 3’ te belirtilen eksiklerin giderilmesi ve mevcut olanların devamlılığının sağlanması gereklidir.

Çizelge 3. Yenişehir ve Bağlar Millet Bahçeleri için öneriler

Kriter	YENİŞEHİR MİLLET BAHÇESİ	BAĞLAR MİLLET BAHÇESİ
Mevcut peyzaj karakterinin korunması	Önceki kullanım durumuna göre millet bahçesi olmasıyla peyzaj karakteri geliştirilmiştir. Bu özelliği korunmalı ve yeni düzenlemeler esnasında çevresindeki peyzaj karakterleri ile uyumu değerlendirilmelidir.	Öncesinde boş ve işlevsiz olan alan millet bahçesi olarak düzenlemesiyle kente kazandırılmıştır. Yeni peyzaj karakterinin korunması gereklidir.
Ekolojik koşullara ve iklimsel verilere uygun tasarım	İklimsel koşullar nedeniyle gölgelik alanların oluşturulmasına önem verilmeli, kent mobilyalarında üst örtü ile desteklenenler tercih edilmeli, bitkilerin seçiminde iklime uygunluğa dikkat edilmelidir.	
Tasarımda yerel kaynakların kullanımı	Yerel kaynak kullanımı yaygınlaştırılmalı, kent mobilyalarında yerel malzeme kullanılmalıdır	
Su etkin peyzaj tasarımı	İklimsel koşullar nedeniyle su öğeleri artırılmalı, etkin sulama sistemi için yağmur hasadından yararlanılmalıdır. Bitki seçiminde sulama imkanları düşünülmelidir.	Mevcut yansına havuzlarının aktif hale getirilmesi, geçirimsiz yüzeylerin azaltılarak suyun doğal döngüsü için geçirgen yüzeylerin kullanımı önerilmektedir.
Enerji etkin peyzaj tasarımı	Alan bütünündeki kent mobilyalarında güneş enerjisinin ve diğer yenilenebilir enerji sistemlerinin etkin kullanımı sağlanmalıdır. İklimsel faktörler açısından fayda sağlayacak şekilde yapı-bitki ilişkisi iyi kurgulanmalı, gölge sağlayan ağaçlar doğru konumlandırılmalıdır. Pasif iklimlendirmeyi destekleyecek tasarım kararları alınmalıdır.	
Sürdürülebilir tarım	Sürdürülebilir tarıma yönelik düzenlemelere yer verilmelidir.	Sürdürülebilir tarımı destekleyecek hobi bahçeleri oluşturulabilir. Mevcut meyve ağaçları artırılarak bu alanlar değerlendirilebilir.
Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı	Kent mobilyalarından alt yapı sistemine kadar birçok alanda yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı yaygınlaştırılmalıdır.	
Yeşil çatı ve yeşil duvar uygulamaları	Mevcut olan yapılarda yeşil çatı ve yeşil duvar uygulamalarına yer verilmelidir.	
Alternatif alanların oluşturulması	Düzenli bakım, çeşitlilik ve kullanıcı dostu düzenlemelerle mevcut olan yeşil alanların korunarak sürdürülebilirliği sağlanmalıdır.	

Sonuç olarak, kentin ekolojik yapısına uygun kararlar alınmalıdır. Millet bahçelerinin ekolojik sürdürülebilirliğini artırmak için yerel malzemelerle bitki türlerinin kullanımına, su ve enerji verimliliği sağlayan kent donatılarının kullanımına ve bu alanlarda yenilenebilir enerji kaynaklarının entegrasyonuna öncelik verilmelidir. Aynı zamanda, sürdürülebilir tarım uygulamaları ve yeşil çatı/yeşil duvar gibi yenilikçi ve estetik çözümlerle ekolojik çeşitlilik desteklenmelidir. Bu yaklaşımlar, millet bahçelerinin ekolojik faydalarının yanı sıra ekonomik ve sosyal faydalarını artırarak kentlerde daha sağlıklı, doğayla iç içe ve yaşanabilir alanlar oluşturulmasında etkili olacaktır.

YAZAR KATKILARI

Yazarlar eşit oranda katkı sağlamışlardır.

FİNANSAL DESTEK BEYANI

Bu çalışmada herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI BEYANI

Yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

ETİK KURUL ONAYI

Bu çalışma etik kurul onayı gerektirmemektedir.

KAYNAKLAR

- Aklanoğlu, F. (2009). “Geleneksel Yerleşmelerin Sürdürülebilirliği ve Ekolojik Tasarım: Konya- Sille Örneği”. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Altıntaş, G., ve Serdaroglu Sağ, N. (2023). Eski Stadyum Alanından Yeni Millet Bahçesine: Eskişehir Kent Merkezinde Bir Dönüşüm Örneği. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 12(26), 12-36. <https://doi.org/10.16950/iujad.1093140>
- Awoyemi, A.G., Ib’anez-’Alamo, J.D. (2023). Status of Urban Ecology in Africa:A Systematic Review, *Landscape and Urban Planning*, 233, 10470.
- Berry B. J., Kasarda J. D. 1977. *Contemporary Urban Ecology*. New York: Macmillan
- Biçen, A. (2023). Millet Bahçelerinin Engelli Ulaşılabilirliği Üzerine Bir Değerlendirme: Diyarbakır Bağlar Millet Bahçesi. *International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 10(100), 2614–2628. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10028899>
- Casanelles-Abella, J., Egerer, M.(2025), Ecology For Future Cities, *Basic and Applied Ecology* 83 55–63.
- Çelik, F. (2018). Geç Osmanlı Dönemi Kentsel Mekanda Batılılaşma Etkileri: Konya Millet Bahçesi. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (44), 331-350. <https://doi.org/10.21563/sutad.511681>
- Çelikyay, S., ve Aytekin, A. İ. (2016). Bartın Kentindeki Sanayi Bölgelerinin Ekolojik Planlama ve Kent Ekolojisi Açısından İrdelenmesi. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 18(2), 213-223. <https://doi.org/10.24011/barofd.277973>
- ÇŞB (2020). Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Millet Bahçeleri Rehberi. Alınan Yer: <https://cevresehiriklimkutuphanesi.csb.gov.tr/Books/Book/404db233-f4b2-4c77-b101-1e9d91bcb2a1> Erişim tarihi: 10 Eylül 2024.
- Dağlı, D., ve Çağlıyan, A. (2021). Kentsel Gelişim ve Dönüşüm Sürecinin Belirlenmesi: Diyarbakır Örneği. *International Journal of Geography and Geography Education*(43), 212-234. <https://doi.org/10.32003/igge.819481>
- Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Arşivi, (2016).
- Forman, R. T. T. (2014). *Urban ecology: Science of cities* (1st Ed.). Cambridge University Press.
- Haase, D., Kabisch, S., Haase, A., Andersson, E., Banzhaf, E., Bar’ o, F., Brenck, M., Fischer, L. K., Frantzeskaki, N., Kabisch, N., Krellenberg, K., Kremer, P., Kronenberg, J., Larondelle, N., Mathey, J., Pauleit, S., Ring, I., Rink, D., Schwarz, N., & Wolff, M. (2017). Greening Cities – To Be Socially Inclusive? About The Alleged Paradox Of Society And Ecology In Cities. *Habitat International*, 64, 41–48. <https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2017.04.005>
- Korkut, A., Kiper, T., ve Topal, Ü.T. (2017). Kentsel Peyzaj Tasarımda Ekolojik Yaklaşımlar. *Artium*, 5 (1), 14-26.
- Küçükali, U. (2021). *Kent Ekolojisi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- MapHub (2025). Alınan Yer: <https://maphub.net/> Erişim tarihi: 10 Mayıs 2025.
- Nüfusune (2025). Alınan Yer: <https://www.nufusune.com/diyarbakir-nufusu> Erişim tarihi: 10 Haziran 2025.
- Özşahin, E., Eroğlu, İ., ve Özdeş, M. (2019). *Tekirdağ Şehri Millet Bahçesinin Coğrafi Planlama Süreci*. II. Uluslararası Coğrafya Eğitimi Kongresi Bildiriler Kitabı.
- Park, R. E., Burgess, E. W., & McKenzie, R. (1925). *The city*. Chicago: University of Chicago Press.
- Pickett, S., Cadenasso, M., Grove, M., Nilon, C., Pouyat, R., Zipperer, W., & Costanza, R. (2001, Noveöber). URBAN ECOLOGICAL SYSTEMS: Linking Terrestrial Ecological, Physical, and Socioeconomic Components of Metropolitan Areas. 32(1),

- 127-157. Annual Review of Ecology and Systematics. doi:10.1146/annurev.ecolsys.32.081501.114012
- Sağlık, A., Kelkit, A., Temiz, M., ve Sağlık, E. (2019). Millet Bahçesi Kavramı: Kahramanmaraş İli Örneği. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3. Uluslararası Batı Asya Turizm Araştırmaları Kongresi Özel Sayısı, 11-30.
- Seçkin, N.P., Seçkin, Y.Ç., ve Seçkin, Ö.B. (2011). *Sürdürülebilir Peyzaj Tasarımı ve Uygulama İlkeler*. İstanbul: Literatür Yayınları
- Tez Yardım Platformu, (2025). Alınan Yer: <https://www.tezyardimplatformu.com/post/ama%C3%A7%C4%B1-yarg%C4%B1sal-%C3%B6rnekleme-nedir> Erişim tarihi: 10 Haziran 2025.
- TMMOB Peyzaj Mimarları Odası. (2018). *Millet Bahçeleri Sonuç Bildirgesi*. Ankara: TMMOB Peyzaj Mimarları Odası.
- Wu, J. (2014). Urban ecology and sustainability: The state-of-the-science and future directions. *Landscape and urban planning*, 125, 209-221.
- Zeybek, O., ve Yıldırım, Y. (2022). *Milli Park ve Millet Bahçesi Kavramları Üzerine Etimolojik Düşünceler*. Mimarlık & Planlama & Tasarımda Araştırma ve Değerlendirmeler-II. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Zülkadiroğlu, D. (2022). Millet Bahçelerinde Alan Niteliklerinin Kullanıcı Açısından İncelenmesi: Kahramanmaraş 15 Temmuz Millet Bahçesi Örneği. *ArtGRID - Journal of Architecture Engineering and Fine Arts*, 4(1), 41-56. <https://doi.org/10.57165/artgrid.1074452>

Copyright: © 2025 by the author. Licensee ArtGRID, Türkiye. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).